

Библиотека
Прозна путовања

Наслов оригинала
Susanna Tamaro
Salta, Bart!

First published in Italian language by Giunti Editore S.p.A.
Via Bolognese, 165 – 50139 Firenze – Italia
Piazza Virgilio, 4 – 20122 Milano – Italia
© 2014 Susanna Tamaro
© 2020, за српски језик ОДИСЕЈА

Co-funded by the
Creative Europe Programme
of the European Union

The European Commission support for the production of this publication does not constitute an endorsement of the contents which reflects the views only of the authors, and the Commission cannot be held responsible for any use which may be made of the information contained therein.

Сузана Тамаро

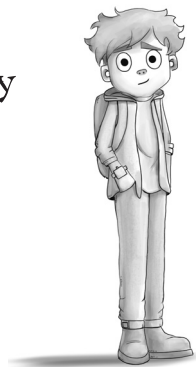
СКАЧИ, БАРТЕ!

Предео с италијанског
Дејан Илић

Илустровала
Љиљана Грбић

Одисеја
Београд, 2020.

1. Дечак јединствен на свету

Бартоломео Леонардо Атари Комодоре имао је десет година и живео је у отменој четврти великог града. Кућу у којој је становао, његови родитељи су купили када су одлучили да прошире своју породицу. Био је то простран и светао стан, опремљен свим модерним паметним уређајима.

Мама Амаранта је радила у мултинационалки и много је путовала, док је отац Пјерфранческо био пилот и летео с једног на други крај света.

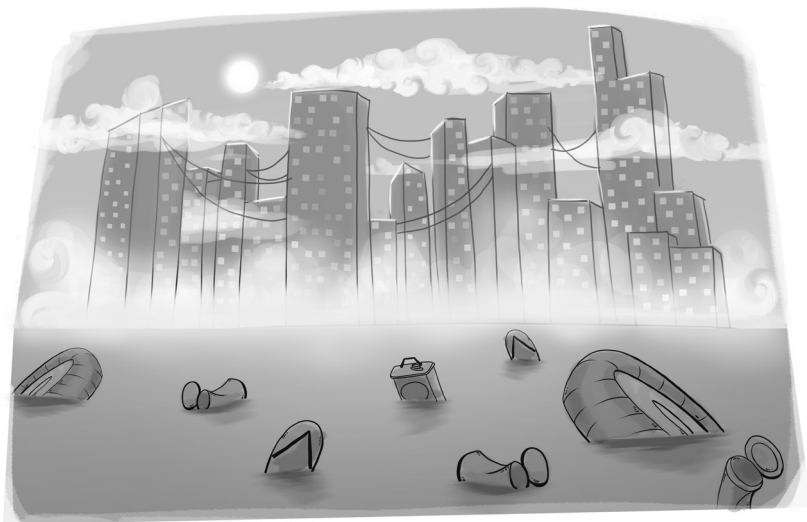
Његови родитељи су се упознали на чету.

Четујући усамљени, по читаву ноћ, брзо су схватили да имају доста тога заједничког.

Тако су, иако уз извесно оклевање, барем што се тиче маме, одлучили у једном тренутку да се састану. Кад су једно другоме открили своја права имена, Пјерфранческо и Амаранта – то име је добила јер је амарант био омиљена боје њене мајке – сазнали су да живе у међусобно веома удаљеним градовима. Али то их није обесхрабрило.

Штавише.

Амаранта би се сваки пут узбудила када би Барту причала о овом преокрету. „Три ноћи нисам спавала и док сам ишла на састанак, тресле су ми се ноге. Страшно сам се плашила да ће бити другачији него што сам га замишљала.”

Међутим, већ од првог момента, савршено су се допали једно другоме.

С обзиром да су обоје прешли тридесету, одлучили су да ураде уобичајене генетске анализе и тек када су добили позитивне резултате – није било никакве претеће сенке у њиховим предачким линијама и њихове ДНК изгледале су као створене да произведу нешто ванредно – сложили су се да је дошао тренутак да покрену свој родитељски пројекат.

Три месеца након пресељења у нову кућу, Амаранта је приметила да се у њеном телу нешто дешава.

На основу претпоставки, били су сигурни да ће дете имати блиставу судбину и зато су се одмах дали у потрагу за именом које ће му савршено пристајати.

Именом, заправо, које ће носити у себи знак нечег посебног.

„Леонардо!” – наједном су изустили обоје.

Прснули су у смех и погледали се.

Које би друго име могло имати њихово дете?

Геније већи од Леонарда – проналазача, научника, сликара, вајара – на свету се још није појавио.

Леонардо, да, биће Леонардо, није било ни сенке сумње.

Али само Леонардо, било је некако мало.

„Што имаш више имена, то си важнији”, рекао је Пјер-франческо.

Тако су додали и Волфганг, у Моцартову част; Чарлс у Дарвинову част; Винсент, због Ван Гога, на крају, и Атари Комодор, у спомен на први компјутер који је ушао у наше домове.

„Леонардо Волфганг Чарлс Винсент Атари Комодор?” – поновили су бака и дека изненађени, чим су им саопштили имена наследника. „Нема ни говора о томе!”

Развила се веома жива дискусија.

„Кармело!” – повикали су Амарантини родитељи.

„Бартоломео!” – још јаче су се драли Пјерфранческови.

„Кармело, као прадеда!”

„Бартоломео, као чукундеда!”

На крају су бака и дека с очеве стране однели победу. Пјерфранческов отац је, наиме, поседовао диван салон старих аутомобила, док је Амарантин имао само скромну кућу на селу, с баштом и воћњаком, где је живео са својом женом.

С обзиром да се техника развија, а људско срце остаје исто, нови тата је прихватио:

„Нека буде Бартоломео...”

Исте вечери морао је да дуго умирује Амаранту која је била сва бесна: „Зашто си попустио пред надменашћу свог оца?” – понављала је стиснутих усана.

„Зашто си неправедна према њима? Обоје су стари, и не кошта нас пуно...”

„Не кошта нас пуно? Не кошта нас пуно? Старачко име! Име због којег ће се сви смејати!”

Смирила се тек кад јој је рекао: „Урадићемо овако. Код куће ћемо га звати Барт.”

„Барт!” – поновила је Амаранта. „Барт! Хмм... Не звучи лоше. И, сем тога, ако је предодређен за нешто ванредно, боље је да се зове другачије од осталих. Можда ће једнога дана деца добијати име Бартоломео, баш по њему.”

И, тако, једног сунчаног летњег јутра – на радост својих родитеља и бака и дека – Бартоломео Леонардо Атари Комодор дошао је на свет.

Првих десет година свог живота Барт је растао као послушно и ведро дете. Сваких шест месеци, његови родитељи су освежавали кућни електронски систем да би одржали висок ниво комфора.

Са седам месеци, Барт је већ добио први таблет.

С годину дана, захваљујући музичком уређају уграђеном у његов јастук, већ је преслушао сва Моцартова дела и чак је, држећи се усправљен за ограду креветића, и лупкајући својом ножицом, пратио ритам неких симфонија.

Кад је Барт пошао у школу, његова мајка је прихватила изузетно одговоран посао који ју је обавезивао да много путује. Амаранта се није пуно двоумила, између осталог, и зато што је Барт сада већ био у стању да води рачуна о себи.

У свакој соби је, у ствари, поставила по екран који јој је омогућавао да буде стално присутна. Било је довољно само

да Барт притисне тастер и Амаранта би се, ма где била на свету, појавила пред њим. Снабдела га је и једним *вочфоном*, ручним телефоном, с истим функцијама, тако да је могла да буде у контакту с њим и док је у школи или на улици.

Мама је звала тату његовим именом, Пјерфранческо, и желела је да и Барт тако поступа с њом.

„Схваташ, мили!” – рекла му је једанпут, кад је био мањи. „Мама има на хиљаде, милионе, милијарде на свету. Али ја хоћу да за тебе будем једина, као што си ти једини за мене. Зато ћу ја за тебе увек бити само Амаранта. Никада те нећу звати сином, нити ћеш ти мене звати мамом. Договорено? И, наравно, никада тату нећеш звати татом, него само Пјерфранческо. Јесмо ли се разумели?”

Онда га је чврсто стисла рукама и поновила њихову магичну формулу: *Ајлавјуајлавјуајлавју*.

Тако је *Ајлавју* постало врста одјаве у свим њиховим разговорима на даљину. *Ајлавјуајлавјуајлавју*, поновили би једно па друго, потом је Барт примицао столицу екрану и целивао Амарантин виртуелни образ.

Сада је већ Амаранта боравила код куће највише два-три дана седмично, док је Пјерфранческо надлетао њихов град једном у два месеца. Током лета су, међутим, проводили читаве две седмице заједно. Пуно су путовали авионом, пошто је Пјерфранческо добијао бесплатне карте и боравили у луксузним хотелима на тропским плажама. Ту су се његови родитељи излежавали крај базена и проводили своје време у спа центру – месту где се примењују масажа и третмани за негу лепоте, објаснила му је Амаранта – и у бескрајним разговорима преко таблета. Фотографисали

би сваку необичnu ствар – егзотично јело, маца-клина, домороце у типичним ношњама – и потом те слике слали преко Фејсбука својим пријатељима који су остали код куће, док би они одговарали: „Вау! Завидимо вам!”, додајући неку духовиту досетку.

Барт се, пак, након до-ручка, прикључивао гру-пи аниматора и остајао с њима по цео дан. Али на његову несрећу, углавном се радило о разним физичким активностима – играма у базену, с лоптом, стреличарству или повлачењу ужета – стварима за које Барт није имао никаквог смисла. Кад би се аниматори сморили, одводили су их у сале с видео-игрицама и остављали их тамо, пред светлећим екранима. На крају, пре него што би кренули кући, Амаранта, Пјерфранческо и Барт сликали би се заједно на плажи.

„Јеси ли се лепо провео”? – питала би га неизбежно мама, на крају одмора.

„Да, наравно”, неизбежно је одговарао Барт.

Током дугих путовања авионом, у повратку, док су његови родитељи, препланули и заваљени, дремали поред њега, увек би осетио неки чудан немир.

Да ли се заиста лепо провео?

Или је лагао?

И шта је заправо значило „провести се“?

Повратак кући је, у сваком случају, био врста одушка. Ту је био свет који је познавао, ту му нико није тражио да се проводи радећи ствари чији смисао није схватао.

Пошто Барт није имао браће, а бака и дека су били доста далеко, његови дани били су потпуно уређени у складу с програмом који је мама инсталирала на главном рачунару куће.

Током школске године, будилник је увек звонио тачно у седам. Чим би га кревет избацио, аутоматски се нагињући према поду, палила су се светла у купатилу и кухињи.

Тачно четири минута за туширање, два за прање зуба, четири за *йиш йиш* и *йлой йлой*.

И тачно после десет минута, у кухињи је тостер избацивао своје тостове: микроталасна топла чоколаду, а соковник је радио свој посао цедећи тачно две поморанџе.

Осам минута за доручак и потом се појављивала мама на екрану. Обично је још увек била у кућној хаљини, а иза ње се видела хотелска соба.

„Ајлавјуајлавјуајлавју. Добро јутро, мили, како си спавао?“

„Одлично мам... Амаранта.“

Онда би мама консултовала свој таблет.

„Мада, према дијаграму сензора на јастуку и постељини, изгледа да си између три и три и десет, у фази REM, имао неки кошмар.“

„Не.“

„Сигуран си? Можда се не сећаш?“

„Па... Не, не сећам се ничега.“

„Говориш истину?“

„Наравно.”

„Не бих волела да те нешто узнемирава. Стварно.”

Умирена, мама је прелазила на сензор постављен у купатилу. Испред лавабоа је све било добро – руке, зуби, лице, савршено по распореду – али је код клозетске шоље било неких проблема.

„Је л’ било *џиш џиш*?”

„Да.”

„Али сензор ми показује нетипичне вредности. Јеси ли узео довољно течности јуче?”

„Мислим да јесам...”

„Два литра, колико је препоручио доктор?”

„Можда мало мање.”

„Ако се сутра резултати не поправе, мораћемо да нешто променимо у начину исхране. Вероватно превише кетонских тела. Ммм... а *илой илой*? Овде ми показује: ништа! Је ли тако?”

У оваквим ситуацијама, Барт је обично гледао у под.

„Да, нажалост, тако је.”

„Не успевам да схватим зашто. Појео си као обично својих двадесет шљива?”

Срећом по Барта, Амаранта још није била набавила последњи модел *Пинок*, сензор за детектовање лажи.

„Наравно!” – одговарао је превише полетно Барт. Али, с обзиром да их није волео, бацио их је у први контејнер на који је наишао при одласку у школу.

„Онда ћемо морати да предузмемо озбиљније мере, чишћ...”

На срећу, пре него што би овај претећи план био примењен, обично је почињало да светлуца црвено лед светло у десном горњем углу екрана. Време за јутарњи разговор је истицало.

„Пољубацпољубац”, рекла би тада Амаранта.

„Пољубацпољубац”, одговарао је Барт пре него што би се попео на столицу и пољубио екран.

Ако није било ванредних ситуација, Амаранта се редовно појављивала три пута дневно. Изјутра, после школе, и увече. Неколико теле-камера опремљених сензорима с инфрацрвеним зрацима пратиле су сваки његов покрет у собама, на тераси, у стубишту, све до главног улаза у зграду. Док су остали уређаји били лоцирани на ранцу, његов *воцфон*, на ручном зглобу, био је непрестано отворен за хитну комуникацију.

Пошто *Пинок* – сензор за детектовање лажи који би се активирао и на најмању промену топлоте образа и при милиметарском истурању носа – није још био ушао у њихов стан, Барт је и даље имао могућност да не каже целу истину, у њиховим разговорима на даљину. Скоро увек је лагао, заправо, за шљиве и друге бућкурише које му је Амаранта натурала, надајући се да ће се његово *илои илои* ускладити с оним што прописују табеле за децу његових година и тежине.

Требало је да производи барем четиристо грама *илои илоиа* дневно, али случајеви када би досегао двеста били су право чудо. Истини за вољу, једном приликом је чак покушао, у замраченом купатилу како би избегао телекамеру, да поквари сензор за мерење тежине *илои илоиа*, скривеног испод даске за шољу, али то је била немогућа мисија.

И, тако, пошто није успео да омете технику, једнога дана Барт је решио да прибегне занатској креативности. Понео би у џеповима пицаме три-четири лоптице од браон пластелина и, неколико пута седмично, убацивао их спретно у шољу док је седео на њој.

Плум ѿлум!

Плаф ѿлаф!

Барт је обично прибегавао овом лукавству када се на хоризонту назирала страшна могућност чишћења. Не познајући последице пургатива, узео га је само једном, и то му је било доста. Укус и није био тако лош – могао је то бити и сок од поморанџе или нешто слично – али чим је наизглед безазлено пиће доспело у његов трбух, отпочео је смак света, као да су две војске почеле да се немилосрдно боре, заузимајући сваки превој његових црева и превијајући га напола од бола.

Тог пута једва је успео да на време устане и стигне до купатила, пре него што се догодила права правцата катастрофа. А у купатилу, на шољи, остао је читаву ноћ. Сила *ѿлой ѿлоѿа* била је толика да се, на тренутке, није више осећао као људско биће, него као ракета у моменту одвајања од лансирне рампе.

Суѿерсѿронзсѿронзсѿрууузз

У свитање, исцрпљен, вратио се у кревет и рекао себи да му је то било први и последњи пут у животу.

На таблету је потражио праву реч како би изразио оно што му се десило и нашао је. „Анатема!” Ствар која се заувек одбацује. Да, до краја Бартовог живота, пургатив ће остати анатема.

2. Шта је било с Капоком?

Барту се, заправо, могло позавидети на животу.

Није му фалило ништа, и из његових дана био је одстрањен сваки непредвиђени догађај. Вероватно су многи сањали да буду на његовом месту. Но, упркос томе, Барт се све чешће осећао усамљено и несрећно.

Једини пријатељ, којег је стекао до тада, био је Капок.

Капок је био његов медведић, верни другар сваке ноћи.

Свако вече, кад се погасе светла, градили су колибу од покривача и остајали тамо да ћаскају све док им сан не би склопио очи.

Капок је долазио из далека и причао му је многе ствари.

Откад је први пут отворио очи, памти Барт, другар је био крај њега.

У естетском смислу, не би се баш могло рећи да је то био леп медведић. Пре свега, руке и ноге му нису биле покретне, није могао да се шета или хода. Могао је само да седи размакнутих ногу, и увек раширених руку као да жели неког да загрли. Сем тога, очи му нису биле од стакла, него од пластике, због чега му је поглед био прилично мутан. Да не говоримо о боји крзна, која није била браон, беж, црвенкаста или црна – боје једног медведа за поштовање

– него смешно плава. И као да ово није било довољно, на врату је имао лептирића од цветног платна и непроменљив осмех утиснут на њушци.

Барт је приметио да га мама већ дуже време није подносила, али он је Капока волео свим срцем, тако да је годинама најсрећнији тренутак у његовом животу био одлазак у кревет, јер је тада могао бити са њим.

С три године – то јест, кад је био принуђен да научи да чита – открио је и његово име. *Капок 100%* било је, у ствари, написано на његовој етикети.

Он га је звао Капок, али мама га је звала само „андрак”. Једном ју је чуо како разговара телефоном са својом пријатељицом.

„Не разумем ту његову приврженост. Да ли смо нешто погрешили? Башка то што је стварно језив, одузима му време. Мислиш ли да би требало консултовати лекара? Има већ десет година, страшно је гледати како је везан за тог андрака. Дечак с толиким количником интелигенције! Још би га носио по кући са собом. У томе сам бар успела да га спречим. ‘Андрак остаје у кревету’, наредила сам му, ‘и нема расправе.’ На срећу, Барт је веома послушан. Али, да. То што ми предлажеш, изгледа да је најбоље решење. Да, да, јавићу ти.”

Неки дан касније, догодила се катастрофа.

Једне вечери, завукавши се под покривач, Барт је уместо Капока затекао другог медведа. Био је већи, с дивним тамнобраон крзном, са стакленим очима које су сијале као звезде. Чим га је додирнуо, почео је да му прича на енглеском.

„Good evening, dear child, I am your new bear and I will tell you a lot of stories. Press start, please, and choose your favorite program¹.”

Тешко је објаснити шта је осећао Барт у том тренутку, јер су то била прва и најјача осећања у његовом животу. У њима, међутим, није било ничег позитивног. У први мах, имао је осећај како пада у црни амбис без дна.

Није успевао да дише.

Нека канца зграбила му је срце и покушавала да га ишчупа из његовог природног места.

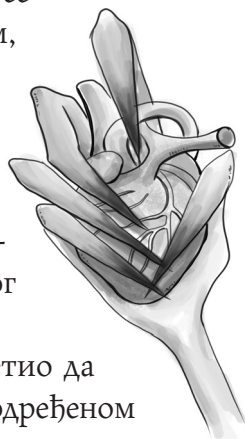
Све до тада, Барт није никада приметио да има срце, а пре свега да се управо на том одређеном месту може осетити такав бол.

Целе ноћи се окретао и обртао у кревету, не успевајући да заспи.

Чим су прва светла зоре продрла кроз ролетне, глас новог медведа испунио је собу.

„Good morning, my child! Wake up, today is a beautiful day, the sun is shining and...²”

Тада је Барт урадио једину ствар коју је у том тренутку пожелео.

¹ Добро вече, драго дете, ја сам твој нови медведић и испричаћу ти много прича. Молим те притисни старт и изабери свој омиљени програм (прим. прев.).

² Добро јутро, дете моје! Буди се, данас је диван дан, сунце сија и... (прим. прев.).

Ухватио је медведа за ногу и треснуо га снажно о зид.
Потом је назуо пантофле и одјурио у кухињу.
Можда није било све изгубљено.

Подигао је поклопац канте за ђубре, и срце је хтело да му искочи из груди. Кад би Капок био још увек ту... Нажалост, канта је била готово празна. Сем две кесице чаја за чишћење крви и кора поморанци, на дну није било ничег другог.

Онда је изашао трком из стана, слетео низ степенице и стигао на улицу таман на време да би угледао како камион за ђубре истреса садржај контејнера у своју утробу.

Барт је био непомичан, скамењен, уста отворених од уложеног напора. Кад му се учинило да у слаповима смећа сија нешто плавичасто, и његово срце се зауставило, тешко и хладно као камен.

С обзиром да не постоје сензори способни да забележе покрете срца, ни Амаранта, ни Пјерфранческо, још мање,

нису испрва приметили да се нешто променило у души њиховог детета.

Тек наредних месеци, сензори који су контролисали његово спавање, показали су им учестале промене ноћних параметара.

Забринута, Амаранта га је онда упитала за разлоге ове необјашњиве узнемирености.

„Хоћу пса!” – одговорио је Барт с екрана.

Његов школски другар је, у ствари, добио штене и недељама га је затрпавао чудесним филмићима о њиховом заједничком животу.

„Пса? Нема ни говора о томе!”

„Онда мачку! Могла би и да се шета по крову.”

„Не долази у обзир! Пјерфранческо је алергичан на длаку.”

Онда је Барт прошао кроз цело животињско царство, све док није стигао до корњаче и златне рибице.

Али узалуд.

Амаранта је била неумољива.

„Није да не волим животиње!” – рекла је на крају. „Обожавам да гледам документарце о њиховом животу. Али животиње су животиње, постоји огромна разлика између нас и њих. Сем тога, праве прљавштину по кући и траже пуно времена.”

И, тако, наредног викенда, Амаранта га је одвела у тржни центар и купила му последњи модел Тамагочија, виртуелног пилета које је, да би преживело, морало да једе сваког дана, као право пиле.

„Је л’ видиш”, рекла је излазећи из радње. „Технологија нам омогућује и ово. Можемо да научимо како да се старамо

о животињи, и то без неугодности које права животиња повлачи са собом.”

Он је желео топло и длакаво штене, дугих ушију, дрхтавог трбуха и ружичастог језика увек спремног да ти лизне лице. Желео је штене које би скакало у његовом кревету и спавало крај њега, као некада Капок.

Онда је Амаранта стрпљиво села на софу поред Барта и почела да се игра, покушавајући да и њега привуче.

„Ух, види како је нежан”, говорила је, правећи се да ужива.

Потом је, видећи Бартову равнодушност, прешла на прекоре:

„Ако наставиш да будеш тако равнодушан, угинуће. И кад помислим колико је коштало...”

Исте вечери, јер је сутрадан требало да путује, мајка му је саопштила да ће од наредне седмице почети да похађа часове кинеског.

На основу података, заправо, из распореда, Амаранта и Пјерфранческо су приметили да, уторком по подне, њихов син има читава два сата слободна, те нису могли да дозволе себи да тако губи драгоцену време.

Дошавши до свог празног кревета, Барт је помислио да ни пиле није тако лоше решење. У ствари, пилиће никада није видео уживо, али су на екрану изгледали топли, нежни и испуњени радошћу.

Да, чак би и сићушно пиленце могло бити лек за студен која му се пела у души.

Пре него што се успавао, помислио је, с тескобом, на часове кинеског.

Колико је курсева већ имао у животу?

С пет година, већ је говорио четири језика.

Свирао је келтску харфу, борнејску флауту, виолину по Сузуки методу.

Ишао је на часове сликања, акварела, папир-машеа, керамике Раку.

Похађао је курс за ходача по жици и један из уметности *кловнерије*.

Годинама се смрзавао у базену, пијући хлорисану воду, како би досегао савршени стил пливања и управо сада, када се над њим надвијао курс из скокова у воду – Пјерфранческова опсесија, пошто је у младости био омладински шампион, пре него што је прешао на падобранство – ево и курса из кинеског како му се сручује на главу!

Амаранта и Пјерфранческо су увек сањали да Барт буде први у нечему, док Барту то није ништа значило. Штавише, била му је то гњаважа.

До тада се присиљавао да их никада не разочара.

„Јеси ли задовољан?” – питали би га при изласку из разних школа.

„Да”, одговарао је увек, претерано одушевљен.

Сада је чак пожелео да Амаранта купи сензор *Пинок*, и да му напокон прочита мисли.

Али, да ли ће тако бити боље или лошије?

Да ли ћа га још увек волети?

И, уосталом, шта је значило волети?

У једно је био сигуран. Он је много волео Капока. Капока, међутим, више није било, завршио је на сметлишту, уситњен заједно с другим отпацима, а на хоризонту се није оцртавала ни сенка од сићушног пиленцета.

С оваквим тужним мислима, Барт се успавао и сањао збркане и расуте ствари, али све у плаво-жутом.

Изнад његове главе био је плафон собе.

Изнад плафона, кров.

А, изнад крова, небо, с десетинама и десетинама авиона који се блескали у ноћи.

Изнад авиона, били су сателити, хладни, и с тупом правилношћу кружили су на својим орбитама око Земље.

Изнад сателита – много изнад – на срећу, биле су још увек звезде.

А знате ли како функционишу звезде?

Као неки огромни и прастари механички часовник.

Клак клак клак, једна кружи овде, *клик клик клик*, друга кружи тамо, и кад се једно *клик* и једно *клак* сретну, невидљиви зрак спусти се на земљу и нешто се изванредно негде, пре или касније, догоди.

Библиотека
Прозна путовања

Сузана Тамаро
Скачи, Барте!

Превео с италијанској
Дејан Илић

Илустровала
Љиљана Грбић

За издавача
Весна Одановић Капуран

Уредница
Сандра Бакић Топаловић

Лектура
ПР Агенција Јасна Ерчић

Ликовно-техничко уређење
Далиборка Мијаиловић
Калиграф 994

Штампа
Caligraph, Београд 2020.

Тираж
1.000

Издаје
ОДИСЕЈА, Добрачина 5, Београд
тел. 011 2620-521
info@odiseja.co.rs
www.odiseja.co.rs

CIP - Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

ТАМАРО, Сузана, 1957-

Скачи Барте! / Сузана Тамаро ; превео с италијанског Дејан Илић ; илустровала Љиљана Грбић. - Београд : Одисеја, 2020 (Београд : Caligraph). - 208 стр. : илустр. ; 20 см. - (Библиотека Прозна путовања)

Превод дела: Salta, Bart! / Susanna Tamaro. - Тираж 1.000. - О ауторки: стр. 203-206. - О преводиоцу: стр. 207-208.

ISBN 978-86-7720-170-8

COBISS.SR-ID 20859145